

## O'QUVCHILARDA IJOBIY MEN-KONSEPSIYASINI SHAKLLANTIRISHDA MAKTAB PSIXOLOGINING O'RNI

*Normatova Nilufar Jummanazarovna*

*Surxondaryo viloyati Oltinsoy tumani 50-sonli*

*umumiy o'rta ta'lim maktabi psixologi*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada o'quvchilarda ijobiy Men-konsepsiyasini shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari hamda ushbu jarayonda maktab psixologining o'rni yoritilgan. Shaxsning o'zini anglashi, o'z qadr-qimmatini baholashi, o'z imkoniyatlariga ishonchi va ijtimoiy muhitga moslashuvi ijobiy Men-konsepsiyasining muhim tarkibiy qismlari sifatida tahlil qilingan. Shuningdek, o'quvchilarning psixologik farovonligini ta'minlash, o'ziga bo'lgan ishonchni rivojlantirish, salbiy o'zini baholash holatlarining oldini olish hamda shaxsiy salohiyatni yuzaga chiqarishda maktab psixologining diagnostik, profilaktik, rivojlantiruvchi va maslahat beruvchi faoliyati ilmiy jihatdan asoslangan. Maqolada ijobiy Men-konsepsiyasini rivojlantirishga xizmat qiluvchi zamonaviy psixologik metodlar va amaliy tavsiyalar ham keltirilgan.

**Kalit so'zlar:** Men-konsepsiya, ijobiy Men-konsepsiyasi, o'quvchi shaxsi, maktab psixologi, o'zini anglash, o'z-o'zini baholash, psixologik xizmat, shaxsiy rivojlanish, o'ziga ishonch, psixologik qo'llab-quvvatlash, psixologik profilaktika, ijtimoiy moslashuv.

### Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchi shaxsini har tomonlama rivojlantirish, uning intellektual salohiyati bilan bir qatorda ruhiy-psixologik farovonligini ta'minlash ham muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti, axborot oqimining tezlashuvi va ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi sharoitida o'quvchilarning o'ziga bo'lgan munosabati, o'z imkoniyatlarini to'g'ri baholashi hamda kelajakka ishonch bilan qarashi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, o'quvchilarda ijobiy Men-konsepsiyasini shakllantirish zamonaviy ta'lim va tarbiya jarayonining ustuvor yo'nalishlaridan biri sanaladi. Men-konsepsiyasi shaxsning o'zi haqidagi tasavvurlari, o'ziga bergan bahosi, o'z qobiliyatlari va imkoniyatlariga bo'lgan munosabatlari majmuasini anglatadi. Ijobiy Men-konsepsiyasiga ega bo'lgan o'quvchi o'z kuchiga ishonadi, muvaffaqiyatga intiladi, qiyinchiliklarni yengishga harakat qiladi va ijtimoiy muhitga muvaffaqiyatli moslasha oladi. Aksincha, salbiy Men-konsepsiyasi o'ziga ishonchsizlik, tashabbussizlik, o'quv faoliyatiga qiziqishning pasayishi hamda turli psixologik muammolarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin. O'quvchilarda ijobiy Men-konsepsiyasining shakllanishi oilaviy tarbiya,

tengdoshlar bilan munosabat, pedagoglarning yondashuvi va maktab muhitiga bevosita bog‘liqdir. Ushbu omillar ichida maktab psixologining faoliyati alohida o‘rin tutadi. Maktab psixologi o‘quvchilarning individual-psixologik xususiyatlarini o‘rganadi, ularning ichki imkoniyatlarini aniqlaydi, o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlashga ko‘maklashadi hamda psixologik muammolarning oldini olish bo‘yicha tizimli ishlarni amalga oshiradi. Maktab psixologining diagnostik, profilaktik, korreksion va rivojlantiruvchi faoliyati o‘quvchilarda sog‘lom o‘zini anglash, adekvat o‘z-o‘zini baholash va ijobiy hayotiy pozitsiyani shakllantirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, o‘smirlik davrida shaxsning o‘ziga bo‘lgan munosabati faol ravishda shakllanadiganligi sababli, psixologik xizmatning samarali tashkil etilishi muhim ahamiyatga ega.

### Asosiy qism

O‘quvchilarda ijobiy Men-konsepsiyasini shakllantirish murakkab va ko‘p bosqichli jarayon bo‘lib, u shaxsning o‘zini anglash darajasi, o‘ziga bergan bahosi hamda ijtimoiy tajribasi bilan bevosita bog‘liqdir. Men-konsepsiyasi shaxsning ichki dunyosini aks ettiruvchi psixologik tuzilma sifatida uning xulq-atvori, o‘quv faoliyati, motivatsiyasi va ijtimoiy munosabatlariga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Shu sababli, ta‘lim muassasalarida o‘quvchilarning ijobiy Men-konsepsiyasini rivojlantirish dolzarb pedagogik-psixologik vazifalardan biri hisoblanadi. Ijobiy Men-konsepsiyasi shakllangan o‘quvchi o‘z qobiliyatlariga ishonadi, maqsad qo‘yish va unga erishishga intiladi, muvaffaqiyatsizliklarni esa rivojlanish uchun tajriba sifatida qabul qiladi. Bunday o‘quvchilarda tashabbuskorlik, mustaqillik, ijtimoiy faollik va o‘qishga bo‘lgan motivatsiya yuqori bo‘ladi. Aksincha, salbiy Men-konsepsiyasi mavjud bo‘lgan o‘quvchilarda o‘ziga ishonchsizlik, qo‘rquv, tashabbusning sustligi va past o‘z-o‘zini baholash holatlari kuzatiladi. Maktab psixologi ushbu jarayonda markaziy o‘rinlardan birini egallaydi. Uning asosiy vazifasi o‘quvchilarning psixologik holatini o‘rganish, ularning individual xususiyatlarini aniqlash va rivojlantirish uchun qulay psixologik sharoit yaratishdan iboratdir. Psixologik diagnostika orqali o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan munosabati, o‘z-o‘zini baholash darajasi va shaxsiy imkoniyatlari aniqlanadi. Bu esa keyingi korreksion va rivojlantiruvchi ishlar uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Maktab psixologi faoliyatining muhim yo‘nalishlaridan biri profilaktik ishlar hisoblanadi. Bu jarayonda o‘quvchilarda salbiy Men-konsepsiyasi shakllanishining oldini olish, stress, xavotir va o‘ziga ishonchsizlik holatlarini kamaytirish bo‘yicha turli psixologik treninglar, suhbatlar va mashg‘ulotlar o‘tkaziladi. Shu bilan birga, o‘quvchilarda ijobiy fikrlashni rivojlantirish, o‘zini qabul qilish va o‘zini hurmat qilish ko‘nikmalarini shakllantirishga alohida e‘tibor qaratiladi. Korreksion faoliyat esa allaqachon shakllangan salbiy o‘zini baholash, komplekslar va psixologik to‘siqlarni bartaraf etishga qaratilgan bo‘ladi. Bu jarayonda individual maslahatlar, guruh

treninglar va psixoterapevtik usullardan foydalaniladi. Natijada o'quvchi o'zini yaxshiroq anglay boshlaydi, o'z imkoniyatlarini real baholashni o'rganadi hamda ichki ishonchi ortadi. Rivojlantiruvchi ishlar esa ijobiy Men-konsepsiyasini yanada mustahkamlashga xizmat qiladi. Bunda o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlari, mustaqil fikrlash ko'nikmalari va ijtimoiy faolligi qo'llab-quvvatlanadi. Turli loyihalar, guruhviy ishlanmalar va interaktiv metodlar orqali o'quvchilarda o'zini namoyon qilish imkoniyati kengaytiriladi. Shuningdek, o'qituvchilar va ota-onalar bilan hamkorlik ham muhim ahamiyatga ega. Chunki o'quvchining o'ziga bo'lgan munosabati ko'p jihatdan atrof-muhitdan keladigan baho va munosabatlarga bog'liqdir. Qo'llab-quvvatlovchi, rag'batlantiruvchi va ishonch bildiruvchi muhit ijobiy Men-konsepsiyasining shakllanishiga kuchli ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilarda ijobiy Men-konsepsiyasini shakllantirishda maktab psixologining o'rni beqiyosdir. U nafaqat muammolarni aniqlovchi, balki shaxsning ichki salohiyatini ochib beruvchi, uni rivojlantiruvchi va qo'llab-quvvatlovchi asosiy mutaxassis hisoblanadi. Shuning uchun maktab psixologining faoliyati tizimli, ilmiy asoslangan va uzluksiz bo'lishi lozim.

### Xulosa

O'quvchilarda ijobiy Men-konsepsiyasini shakllantirish zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim psixologik-pedagogik vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki shaxsning o'ziga bo'lgan munosabati uning o'quv faoliyati, ijtimoiy moslashuvi, motivatsiyasi hamda kelajakdagi hayotiy muvaffaqiyatlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ijobiy Men-konsepsiyasiga ega bo'lgan o'quvchi o'z qobiliyatlariga ishonadi, maqsad sari intiladi va qiyinchiliklarni yengishda bardoshlilik ko'rsatadi. Mazkur jarayonda maktab psixologining o'rni juda muhim bo'lib, u o'quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini chuqur o'rganish, ularning o'z-o'zini baholash darajasini aniqlash hamda ijobiy psixologik muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Psixologning diagnostik, profilaktik, korreksion va rivojlantiruvchi faoliyati o'quvchilarda sog'lom o'zini anglash va ijobiy hayotiy pozitsiyani shakllantirishga yordam beradi. Shuningdek, o'qituvchilar va ota-onalar bilan hamkorlikda yaratilgan qo'llab-quvvatlovchi muhit o'quvchilarda o'ziga ishonchni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Har bir o'quvchining ichki salohiyatini to'g'ri aniqlash va uni rivojlantirish ijobiy Men-konsepsiyasining shakllanishiga xizmat qiladi. Xulosa qilib aytganda, maktab psixologi faoliyatini tizimli va samarali tashkil etish o'quvchilarda ijobiy Men-konsepsiyasini shakllantirishning eng asosiy omillaridan biridir. Bu esa kelajakda barkamol, o'ziga ishongan va ijtimoiy faol shaxslarni tarbiyalashga zamin yaratadi.

### Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. G'oziev E.G'. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2018.
3. Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2017.

4. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
5. Vohidov M.V. Bolalar va o‘smirlar psixologiyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
6. Musurmonova O. Oila ma’naviyati va tarbiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
7. To‘xtaboyeva M. Psixologik maslahat va profilaktika ishlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.

